

THE POETICS OF TRIPLETS IN S. IBRAGIMOV'S LYRICS

Orinbayeva Aziza

Master's student in Karakalpak Language and Literature at Ajiniyaz

Nukus State Pedagogical Institute

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20605576>

ARTICLE INFO

Received: 02nd June 2026

Accepted: 08th June 2026

Online: 09th June 2026

KEYWORDS

Lyricism, triplets, poetics, genre, haiku, rhyme, mastery, human, nature, good, evil, society.

ABSTRACT

The article analyzes the poetics of triplets, which are considered small forms of the lyrical genre by the talented poet Saginbay Ibragimov. In the poet's triplets, complete, concluding aphoristic thoughts are expressed, and it is emphasized that most of them lack rhyme. The content of the triplets reflects philosophical thoughts about good, evil, justice, injustice, wickedness, honesty, freedom, life, nature, patience, endurance, endurance, fear, wisdom, loneliness, love, beauty, and existence.

ПОЭТИКА ТРЁХСТИШИЙ В ЛИРИКЕ С. ИБРАГИМОВА

Орынбаева Азиза

Магистрант специальности каракалпакский язык и литература, Нукусского государственного педагогического института имени

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20605576>

ARTICLE INFO

Received: 02nd June 2026

Accepted: 08th June 2026

Online: 09th June 2026

KEYWORDS

Лирика, трёхстиший, поэтика, жанр, хокку, рифма, мастерство, человек, природа, добро, зло, общество.

ABSTRACT

В статье анализируется поэтика трёхстиший талантливого поэта Сагинбая Ибрагимова, которые считаются малыми формами лирического жанра. В трёхстишиях поэта выражены законченные, заключительные афористические мысли, и отмечается, что в большинстве из них отсутствует рифма. На примерах анализируется, как содержание трёхстиший отражает философские мысли о добре, зле, справедливости, несправедливости, жестокости, честности, свободе, жизни, природе, терпении, выносливости, страхе, мудрости, одиночестве, любви, красоте и бытии.

S.IBRAGIMOV LIRIKASINDA ÚSHLIKLER POETIKASÍ

Orinbaeva Aziza

Ájiniyaz atındađı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti

qaraqalpaq tili hám ádebiyatı qánigeligi magistrantı

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20605576>

ARTICLE INFO

Received: 02nd June 2026

Accepted: 08th June 2026

Online: 09th June 2026

KEYWORDS

Lirika, úshlik, poetika, janr, xokku, uyqas, sheberlik, insan, tábiyat, jaqsılıq, jamanlıq, jámiyet.

ABSTRACT

Maqalada talantli shayır Sađınbay Ibragimovtıń lirikalıq janrdıń kishi formaları esaplanǵan úshlikler poetikası talqıǵa alınǵan. Shayırdıń úshliklerinde tamamlanǵan, tujırimlı aforistik oy-pikirler bildirilip, kópshiliginde uyqas qatnaspaytuǵınlıǵı atap kórsetilgen. Úshliklerdiń mazmunında jaqsılıq, jamanlıq, ádillik, ádalatsızlıq, jawızlıq, hadallıq, erkinlik, ómir, tábiyat, sabır, tózim, shıdamlılıq, qorqınış, danalıq, jalǵızlıq, muhabbat, gózzalıq, bolmıs haqqında filosofiyalıq oylar juwmaǵı sáwlelengenligi mısallar arqalı talqılanǵan.

Kirisiw. Lirikanıń kishi formalarına úsh qatarlı qosıqlar kiredi. Úsh qatardan ibarat qosıqlarda tereń máni hám sezim-tuyǵı ıqsham formada súwretlenedi. Jáhán ádebiyatında úsh qatarlı qosıqlar italyan poeziyasında «tercina», al, yapon ádebiyatında «xokku, xayku», al, koreeclerde «sidjo» degen atama menen júritiledi.

«Tercina» - (italyan, terzi rima, úshinshi bánt) – italyan poeziyasında úsh qatarlı bántlerden quralǵan qosıq forması. Tercina qosıq bánti formasında jazılǵan qosıqlar abs, bsb, sds, dsd formasında, yaǵnıy, 1- hám 3-qatar ózara, 2-qatar keyingi bánttiń 1 hám 3-qatarı menen uyqasadı. Tercina formasında jazılǵan qosıq bir óz aldına qatar menen juwmaqlanıp, ol aqırǵı bánttiń 2- qatarı menen uyqasadı: sol tárizde qosıq ritmik-intonaciyalıq jaqtan juwmaqlanǵanlıǵın ańlatadı» [5.332]. «Xokku, xayku» - (yaponsha, «eń dáslepki qatarlar) – yapon poeziyasında dástúriy qatań poexiyalıq forma, lirikalıq janr. Xokku úsh qatardan quralıp, birinshi hám úshinshi qatarı bes buwınlı, ekinshi qatarı jetti buwınlı ólshemde boladı» [5.354]. «Sidjo- (koreecshe, «zamanagóy qosıq» - koreec poeziyasında úsh qatarlı qosıq forması. Sidjonıń birinshi hám

ekinshi qatarlarındadı buwınlar sanı kóbinese, 7 boladı» [7.377].

Ádebiyatlar analizi hám metodologiya. Úsh qatarlı qosıqlar haqqında ózbek alımı R.Nosirov óziniń «Xalıq qosıqları kompoziciyası» atlı monografiyasında [8.131-137], Q.Yulchiev bolsa «Ózbek poeziyasında birlik hám úshlik qosıq poetikası» izertlewinde arnawlı toqtalıp ótken [10.15-16]. Al, házirgi qaraqalpaq ádebiyatında úsh qatarlı qosıqlar eki túrli kóriniste ushırasadı. Birinshisi – hár bánti úsh qatardan ibarat qosıqlar. Bunday qosıqlardıń hár bánti úsh qatardan turıp, bir neshe úsh qatarlı bántler birigip, bir pútin dóretpeni payda etedi. Ekinshi kóriniste tek úsh qatardan ibarat bolıp, tamamlanǵan mazmundı sáwlelendiretuǵın gárezsiz poeziyalıq shıǵarma [9.191].

Izertlewdiń júzege keliwinde kórkem - estetikalıq, strukturalıq analiz metodlarınan paydalanıldı.

Talqılawlar hám nátiyjeler. Úshlikler qaraqalpaq ádebiyatında belgili shayırlar J.Izbasqanov, K.Karimov, B.Genjemuratovlar menen bir qatarda S. Ibragimov poeziyasında ónimli qollanılǵan. Úshlikler ushın eń xarakterli nárse, bul olardıń kólemi kishi bolǵanı

menen ekilikler siyaqli tamamlangan, tujirimli aforistik oy-pikirdi bildiriwi [9.191]. S.Ibragimovtiñ ushlikleriniñ kópshiliginde uyqas qatnaspaydi. Misali:

Jaqsını qolladım (bul kerek edi),
jamańǵa kóz jumıp jasay almadım.
(bunisız ómirimde máni kórmedim)

[2.415].

Bul qatarlarda tiykarǵı dıqqat tujirimli mazmundı beriwge qaratılǵan. Izertlewshi Q.Yulchievtiñ aytıp ótkenindey, «shayırlar kishi lirikalıq qosıq jazıwǵa arnawlı tayarlıq, keń oylaw hám bir zamatlıq jarqın keshirme bolıwı, eń áhmiyetlisi bolsa, anıq mákan hám waqıt birligi bolıwın talap etedi» [4.136].

S.Ibragimovtiñ «Qılısh» qosıǵında:

Qapa bolma, bári ótip ketedi
sen temir bol –
táǵdir sennen qılısh dúzetedı

[3.187].

Bul qatarlarda adamdı tózimli bolıwǵa, ómirdiñ qıyınshılıqları menen sınaqlarǵa moyın iymesten, shıdam menen qarsı turıwǵa násiyatlaydı. Qıyınshılıqlardıñ waqıtsha ekenligin, hesh nárese máńgi emesligin uqtırıp, ómirde táǵdir adamdı temir siyaqli mıqlı etip qalıplestiriwin sóz etken. İnsan jaqsılıq tárepinde óziniñ tiykarǵı principi dep biledi, jamanlıqtı bolsa kórip turıp, indemey qalıwdı abzal kórmeydi. Ómirdiñ qádiri tek jaqsılıq hám ádillik penen belgilenedi.

Aqılsız adamlardıñ arasında
bir de bir aqıllı bolmaydı
ǵázep onı ruwxıy óltiredi [3.187].

Bunda aqıllı insan aqmaqlar arasında ózin biygana sezedi. Onıñ pikirleri qádirlenbeydi, túsiniلمeydi, itibarǵa alınbaydı. Bul bolsa onıñ ishinde ǵázep, ıza hám ruwxıy azap payda etedi. Usının aqıbetinen insanniñ ruwxıy dúnyası

ázzileydi. Demek, insan naduris ortalıqta óziniñ qádir-qımbatın joǵaltadı, jámiyette nadan adamlar kóp bolsa insanniñ kámiligine tosiq boladı, ishki ǵázep insandı ruwxıy jaqtan jemiredi.

Bul jerde de bizdey adamlar jasar –
biraq olar bir-birine,

biz suǵıp jasawdı ádet bilmegen
[3.25].

Bul pikir insanlardıñ haqıyqıy parqı olardıñ bir-birine bolǵan múnásibetinde ekenligin atap kórsetedi. Jaqsı jámiyette adamlar zorlıqtı emes, al tınıshlıq hám húrmetti qádirleydi. Bul tınıshlıq, ózara húrmet hám adamgershilik baslı másele ekenligin kórsetedi. Insanıyılıq hám jaqsılıq – haqıyqıy rawajlangan jámiyettiñ tiykarı. Insandı ullı qılatuǵın nárese – onıñ basqalarǵa qılǵan qatnasında kórinedi.

Paydasız nárseler kóp adamnıñ
jolında,

Barlıǵın elestirip ushına
shıǵalmaysañ.

Men seni tıńlaǵım hám túsingim
keledi [3.46].

Adamlardıñ ómir yolında kóplegen kereksiz, paydasız nárseler ushırasadı, olapdıñ bārshesine erip ketseñ – negizgi maqsetiñnen awıtqıp qalıwın múmkin. Eger adam paydasız nárselerdiñ bārine aldana berse yamasa artıq oylarǵa berilse, ol óz maqsetine jetise almay qaladı. Sonlıqtan adam paydalı hám biypayda nárselerdi ajratıp, duris baǵdardı tańlay biliwi kerek degen pikir sóz etiledi.

Saǵan awır batadı
átirapińda aqıllı adamlar
az bolıp shıqqanı sen oylaǵanıñnan
[3.117].

Bul pikir adamniń óz kózqarası menen bahalawı bärqulla durıs bola bermeytuǵınlıǵın kórsetedi. Geypara waqıtlarda biz ayırım adamlardı durıs túsınbey, olardı ázzi dep oylap qalamız, biraq waqıttıń ótiwi menen olardıń shın mánisinde bilimli, aqıldı yamasa úlken tájiriyege iye ekenligin ańlaymız. Sol payıtta adamda ókinish yamasa ishki gúyzelis payda bolıwı múmkin. Demek, qosıqtaǵı ideya, adamlardı sırtqı kórinisine qarap bahalamaw kerek, hár kimniń óz qádiri menen ózine say tárizde aqlı bar ekenligin túsiniw lazım.

Kim bayǵus qozını

miyrimsiz qasqırdıń awzınan alıp qalıptı –

sorlı xalıqtıń táǵdiri usı eken [3.140].

Bunda jámiyetegi ádalatsızlıq hám jawızlıq, ázzilerdiń qorǵansız qalıwı súwretlengen. «Qozı» tınısh, biygúna adamlar, yamasa xalıqtı ańlatsa, «qasqır» kúshli, biraq miyrimsiz, zulımlıqtı bildiriwshi kúsh simvolın beredi. Qosıqtaǵı tiykarǵı ideya, jámiyette bärqulla ádillik ornay bermeydi, ázziler yamasa kúshsizler, kóbinese, kúshliler aldında azap shegedi, geyde olardı qutqaratuǵın kúsh te bolmaydı. Sonlıqtan bunday jámiyette jasaǵan xalıqtıń táǵdiri awır tárizde ótedi. Demek, qosıqta, ádalatsız jámiyetegi qorǵawsız xalıqtıń qayǵılı táǵdiri haqqındaǵı oy-pikir sáwlelengen.

Mendegi

ishki burqasınlar sırtqı kózge kórinbeydi –

janıp atırǵan suwıq ot edim [3.141].

Adam sırtqı kózge sabırlı hám tınısh bolıp kórinıwi múmkin, biraq onıń ishki jan dúnyasındaǵı toqtawsız sezimler menen ruwxıy gúyzelisi, tolǵanısları tolı boladı. Degen menen insan balası olardı

sırtqa kórsetpey, sabırlı hám de salqın tárizde, jasırın saqlaydı. Sırtınan qaraǵanda qáterjam kóringeni menen, ishinde kúshli emociyalıq «dawıl» menen ruwxıy arpalıs gúrespekte. Tiykarǵı ideya, insanniń ishki hám sırtqı halatı ortasındaǵı qarama-qarsılıǵın súwretleydi, yaǵnıy, adam hámme nárseni ashıq ayta almasıǵı múmkin, sezim-tuyǵıların ishinde saqlawı, jasıra biliwi menen baylanıslı sóz etilgen.

Men súygen gúbelek,

men súygen gúlge qonadı –

pútin ómirimniń bayanı usı súwret boldı [3.147].

Bul qosıq tekstinde júdá tereń poetikalıq máni berilgen. Qosıqta ómir menen tábiyat arasındaǵı úylesim, adamniń ózine jaqın, súyikli nársenge umtılsı súwretlengen. Gúbelek penen gúl – bir-birine tábiyǵıy túrde tartılatuǵın jaratılıslar sıpatında alınıp, adam ómirindegi muhabbat, tańlaw, júrek qálewiniń simvoli hám táǵdir úylesiwini bildiredi. Hár adam ózine jaqın, júregine unaytuǵın nársenge umtıladı, sol arqalı óz ómir jolın tabadı. Sonıń menen birge, ómirde hár bir adamniń óz «gúli» boladı (yaǵnıy, óz baxıtı, óz tańlawı). Adam sol ózine sáykes nárseni tapqanda ǵana shın mánisindegi tınıshlıq penen baxıttı sezedi. Demek, adam óz júregi menen úylesken nárseni tapqanda ǵana ómiri tolıq jáne mánili boladı. Ómirde úylesiw men sáykeslik júdá áhmiyetli bolıp, adamniń pútkil ómiri onıń tańlawı menen súyispenshiligi arqalı qalıplese.

Quslarda shegara joq,

olar qay tárepke ushsa da,

sheksizlikke qaray ushadı [3.163].

Bul pikirdiń ideyalıq mazmunı, quslardıń sheksiz keńislikke ushıwı – adamniń erkin oyı menen ruwxıy

bostanlığın bildiredi. Olar qay jaqqa bağıt alsa da, tábiyat zańlılığına say erkin qozǵaladı. Bul obraz arqalı ómirdiń keńligi, múmkinliktiń kópligi jáne adamniń ármanǵa jetiw jolında sheklesiz bolıw ideyası beriledi. Qus obrazı - erkinlik, árman hám sheksiz múmkinshiliklerdiń simvoli bolıp, qosıqta erkinlik penen sheksizlikke umtılıw – tábiyattaǵı quslar obrazı arqalı ashıladi.

Adam jalǵızlıqtan ólmeydi –
biraq aqmaqlardıń arasında aqıldan azadı

ya ózinen túńiledi [3.273].

Bul qatarlarda tereń sociallıq-psixologiyalıq máni berilgen. Adamdı jalǵızlıq emes, óz bolmısın túsinbeytuǵın ortadaǵı ruwxıy tar pikirlew sharshatadı. Ol waqıtta adam hátteki, óz oylarınan da sharshaydı. Yaǵnıy, adam fizikalıq jalǵızlıqtan emes, ruwxıy jaqtan ózine sáykes kelmeytuǵın ortalıqtan azap shegiwi múmkin.

Aqmaqqa aqmaqtıń gápi unadı,
danışpanniń gápin ol túsinbedi –
basqa ne aytaman gúmrah haqqında [3.205].

Qosıqta tereń filosofiyalıq oy berilgen. Túsinbegen adamǵa danalıq ta jat kórinedi, sebebi ol óz dárejesi menen ólsheydi. Aqılǵa jabıq esikke danalıqtıń gilti de kirmeydi. Túsinbew – kemshilik emes, biraq túsingisi kelmew – nadanlıqtıń belgisi sanaladı. Shayırdıń «Jaqsılıq» qosıǵında:

Ózińe jaqsılıq ete alǵanıń –
Júre alǵanıń taza jollardan,
taza nárselerdi súye alǵanıń [3.186].

Bunda tereń mánili oy-pikirler sáwlelenip, adamniń shın mánisindegi jaqsılıǵı sırtqı emes, ishki tańlawları menen ólshenetuǵınlığı aytilmaqta.

Yaǵnıy, taza jol menen júriw – hadallıqtı, ádillikni tańlaw, jamanlıqtan awlaq bolıw, júregine jaqın taza nárselerdi súye bilse, onıń ruwxıy jaqtan jetikligin bildiredi.

«S.Ibragimov qosıqlarına názer taslasaq, ádette, ol qosıqlardı ya ekilik, ya úshlik, ya tórtlik, ya beslik kórinisinde dúzedi eken, kóbinese, kishi háripli qosıqlardan paydalanıwı kózge taslanadı» [6.16]. Mısalı:

Meniń aytarım sol: bes kún dúnyada
qustay jeńil bolıp júrsék bolmay ma?
[1.8]

«Eki erkinlik» qosıǵında:

Olar erkin moynımızǵa jip salıwǵa –
nege bizler erkin emespiz
moynımızdan jipti alıp taslawǵa
[3.179].

Bul pikirdiń ideyalıq mazmunı, adamlar óz erki menen ózlerin shekleydi, lekin usı sheklewlerden qutılıwǵa umtılmaydı, ózinde mártlik taba almaydı. Ol ózin baylap turǵan nárselerdi bilse de, olardan waz keshiw qıyın sıyaqlı seziledi. Yaǵnıy, azatlıqqa tosıq – insanniń ózindegi qorqınısh penen ekileniw.

S.Ibragimovtıń úshliklerde jaqsılıq, jamanlıq, ádillik, ádalatsızlıq, jawızlıq, hadallıq, erkinlik, ómir, tábiyat, sabır, tózim, shıdamlılıq, qorqınısh, danalıq, jalǵızlıq, muhabbat, gózzallıq, bolmıs haqqında filosofiyalıq oylar juwmaǵı sáwlelengen. Shayır óz úshliklerinde qozı, qasqır, haywan obrazları arqalı insanlardıń ózleriniń bir-biri menen adamgershilik múnásibetleri, ómir ushın gúresleri sáwlelengen bolsa, gúbelek, gúl, qus obrazları járdeminde tábiyat penen insanlar arasındaǵı qatnaslar ashıp berilgen. Usınday sezimlerdi tujırimlı túrde, emocionallıq tásirsheńlik penen súwretlep beriwinen biz shayırdıń

úshlikleriniń tematikasınıń, sóz etiw obyektiniń júdá keń qamtıwlı ekenligin ańlaymız.

Juwmaq. Juwmaqlap aytqanda, S.Ibragimovtıń úshlikleri arqalı

qaraqalpaq ádebiyatında kishi janr imkaniyatları keńeyip, olarda turmıslıq, filosofiyalıq mazmun jetilisti. Shayırdıń hár bir shıǵarmasın úyreniw jaslar ushın úlken tárbiya quralı boları sózsiz.

References:

1. Ибрагимов С. Таңдамалы қосықлар. – Нөкіс, Билим, 2018.
2. Ибрагимов С. Шығармалар жыйнағы. I том. – Нөкіс, Jeti ıqlım, 2025.
3. Ибрагимов С. Шығармалар жыйнағы. II том. – Нөкіс, Jeti ıqlım, 2025.
4. Йўлчиев Қ. Рауф Парфи учликлариде макон ва вақт категорияси. // Вухоро давлат университети илмий ахбороти. 2019/2 (74). – Б.136.
5. Қуроноф Д., Мамажонов З., Шералиева М. Адабиётшунослик луғати. – Тошкент: Akadernashr, 2010.
6. Кабулова З. Ўзбек ва қорақалпоқ шеърлятида анъана ҳамда шаклий-услубий изланишлар: Филол.фан.б-ча фалс.док (PhD) дис.автореф. – Қарши, 2020.
7. Литературный энциклопедический словарь. – Москва: Сов.энциклопедия, 1987/
8. Носиров Р. Халқ кўшиқлари композицияси. – Т.: ФАН, 2006.
9. Оразымбетов Қ. Таңдамалы шығармалар топلامы. Еки томлық. I том. –Нөкіс, Билим, 2018.
10. Юлчиев Қ. Ўзбек шеърлятида бирлик ва учлик шеър поэтикаси: Филол. фан. б-ча фалс. док. (PhD) дис. автореф. – Ферғана, 2017.